

DE PURPERREIGER IN DE ALDE FEANEN

Jauko Dijkstra

In Fryslân broedt nog een kleine populatie Purperreigers. In het voorjaar van 2002 telde onze provincie 22 broedparen, verdeeld over de Lendevallei, Rottige Meenthe, Brandemeer, Deelen en Alde Feanen. Dit laatste laagveenmoeras is het belangrijkste broedgebied voor de soort in Fryslân en het meest noordelijke van West-Europa. De onderstaande bijdrage wijdt hierover kort uit.

Purperreiger in de Alde Feanen

foto: Anton Huitema

INLEIDING

Al vanaf 1928 wordt er melding gemaakt van een of meerdere aanwezige exemplaren van de Purperreiger in de Alde Feanen (Van der Ploeg *et al.* 1976). In de jaren '30 en '40 neemt het aantal exemplaren toe (Zandstra 1948). In 1955 wordt het eerste nest in de Alde Feanen gevonden (Van der Ploeg *et al.* 1976) en daarmee is met de Alde Feanen de noordelijkste kolonie van West-Europa op kaart gezet. Sinds 1955 is de Purperreiger steeds regelmatig als broedvogel aanwezig in de Alde Feanen, met als topaantal een kleine 30 territoria in 1967 (Van der Ploeg *et al.* 1976, Rintjema *et al.* 2001). Hiermee is de Alde Feanen in Fryslân een belangrijk broedgebied voor de soort.

METHODE

Om tot een gebiedsdekkende inventarisatie te komen worden alle geschikte broedgebieden in het voorjaar afgestruind. Aan de hand van alarmerende oudervogels of nestvondsten worden de territoria vastgesteld (Van Dijk & Hustings 1996). Ook kan aan de hand van lege nesten in de herfst / winter een territorium worden vastgesteld. Aangezien de Purperreiger in de vestigings- en eifase nogal verstoringsgevoelig is (Binsbergen 1948), is het zaak de bezoeken goed in te plannen en het aantal personen per bezoek te beperken tot hooguit twee. Ook is het van belang de duur van het bezoek aan de kolonie beperkt te houden.

RESULTATEN

Als men de totalen vanaf 1980 (figuur 1) goed bekijkt ziet men een gestage afname vanaf 1985. Dit heeft te maken met droogte in de Sahelzone (Van der Kooij 1984). Die afname lijkt zich begin jaren '90 nog verder door te zetten, maar dan neemt de stand vanaf 1993 weer toe met zelfs redelijke uitschieters van 10 territoria in 1994 en 2002. Die toename volgt op een natere periode in de Sahelzone midden jaren '90. Nu zit er wel enige ruis op de lijn omdat de gegevens van in begin jaren '80 niet allemaal elk jaar volledig zijn. Toch lijkt het erop dat de afname ook met volledige aantallen zichtbaar zou zijn geweest. Vanaf eind jaren '80 zijn de totalen wel volledig. Over het broedsucces per nest in de Alde Feanen is nog weinig bekend. Uit

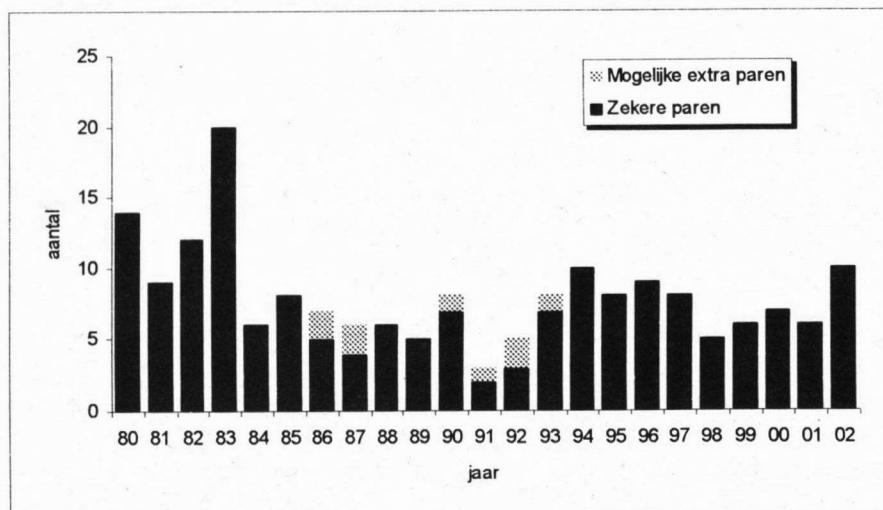
waarnemingen van de laatste jaren blijkt dat er per kolonie wel jongen uitvliegen. Met predatie van nesten lijkt het in de Alde Feanen mee te vallen.

NESTPLAATS

In de Alde Feanen wordt hoofdzakelijk gebroed in het moerasbos, in mindere mate in rietvelden en op drijftillen. De nesten bevinden zich in moerasbos laag op struikgewas (bestaande uit Grauwe wilg, Zwarte els en Wilde gael) aan de waterkanten van afgelegen petgaten (Van der Ploeg *et al.* 1976). Een enkele keer wordt het hogerop gezocht zoals in 1986 toen er in een Zwarte els op een hoogte van circa 8 meter werd gebroed (Van der Kooij 1987). De nesten in rietvelden bevinden zich altijd op de grond in overjarig Riet. De nesten op drijftillen komen sporadisch voor en bevinden zich in verlandingsfasen van petgaten en rietvelden.

DISCUSSIE

De aantalsontwikkeling in de Alde Feanen loopt parallel aan de landelijke trend. Ook in het nabijgelegen broedgebied De Deelen lijkt dit het geval (Kleefstra 2002). Tevens zijn er de laatste jaren enkele nieuwe kolonies gesticht en die worden sindsdien elk jaar of met enige regelmaat nog steeds bezet. Hiermee lijkt het redelijk te stellen dat het de soort in de Alde

Figuur 1. Aantalsverloop van het aantal broedparen van de Purperreiger in de Alde Feanen.

Feanen voorzichtig voor de wind gaat en er in de toekomst mogelijkheden zijn voor nog meer uitbreiding, omdat nog niet alle geschikte broedgebieden bezet zijn. Voor de foerageermogelijkheden lijken de omstandigheden ook gunstig (Van der Winden & van Horsen 2002). Ondanks dat er in het verleden veel geschikt veenweidegebied verloren is gegaan door o.a. diepte-ontwatering, liggen er nieuwe mogelijkheden in de nieuw te ontwikkelen natuur op De Bird en It Eilân bij Grou. Toch blijft de trend (ook landelijk) nog achter bij de rest van Europa en de positieve ontwikkeling in de Sahelzone (Bijlsma *et al.* 2001). Misschien komt dit omdat de negatieve effecten (o.a. aanwezigheid geschikte foerageerter-

reinen) zwaarder wegen dan ze hierboven gekenschetst worden.

Het is nu afwachten wat er daadwerkelijk gaat gebeuren, want het is natuur en die pakt soms net even anders uit dan wij denken. Ook zijn er andere factoren zoals bijvoorbeeld de recreatiedruk in de Alde Feanen, die van negatieve invloed op dit geheel zouden kunnen zijn. Deze factoren heb je als natuurbeheerder en -liefhebber helaas niet allemaal in de hand. Wel is het van belang op te komen voor bescherming en ontwikkeling van broed- en foerageergebied voor een karakteristieke bewoner van Friese laagveenmoerassen als de Purperreiger.

DANKWOORD

Voor hun hulp bij het veldwerk (of anders) van de laatste 23 jaar worden bedankt Gerben Bootsma, Albert Ferwerda, Utsje Hosper, Paul Humalda †, Anton Huitema, Gerrit Jellema (en vogelwacht Grou), Tjibbe de Jong, Jan en Romke Kleefstra, Keimpe van der Meulen, Nico Minnema en Luuk Wachter. Dankzij hun medewerking kon deze totaalijst worden samengesteld. Voor het aandragen van informatie worden Henk van der Kooij en Sietske Rintjema bedankt en voor het kritisch doorlezen van dit artikel wordt Romke Kleefstra bedankt.

LITERATUUR

- BINSBERGEN N. 1948. *Uit Neerlands Vogellevens*. Uitgeverij Contact Amsterdam en Antwerpen.
- BIJLSMA R.G., F. HUSTINGS & C.J. CAMPHUYSEN 2001. *Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2)*. GMB Uitgeverij, Haarlem / KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- DIJK A.J. VAN & F. HUSTINGS 1996. *Broedvogelinventarisatie Kolonievogels en Zeldzame Soorten (Handleiding Landelijk Soortonderzoek Broedvogels)*. SOVON, Beek-Ubbergen.
- KLEEFSTRA R. 2002. Kolonievogels en zeldzame broedvogels in Fryslân in 2000. *Twirre* 13 (4): 29-37.
- KOOIJ H. VAN DER 1984. De Nederlandse Purperreiger in 1983. *Vogeljaar* 32: 307-316.
- KOOIJ H. VAN DER 1987. De Nederlandse Purperreiger in 1985. *Vogeljaar* 35: 79-83.
- PLOEG D.T.E. VAN DER, W. DE JONG, M.J. SWART, J.A. DE VRIES, J.H.P. WESTHOF, A.G. WITTEVEEN & B. VAN DER VEEN 1976. *Vogels in Friesland, deel 1*. De Tille, Leeuwarden.
- RINTJEMA S., T.H.L. CLAASSEN, H. HETTEMMA, U.G. HOSPER & E. WYMENGA 2001. De Alde Feanen. Schets van een laagveenmoeras. *It Fryske Gea, Olferterp / Friese Pers Boekerij*, Leeuwarden.
- WINDEN J. VAN DER & P. VAN HORSSEN 2002. Voor de Purperreiger ligt nieuw foerageergebied in het verschiet. *Vogelnieuws* 15 (2): 10-11.
- ZANDSTRA E. 1948. *Het Princehof*. Het Hollandsche Uitgevershuis, Amsterdam.